

навчання; передбачення поглиблення фахового навчання вчителя в системі післядипломної освіти з можливістю підкреслення загальнолюдського характеру наукових знань.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / Володимир Бондар // Освіта і управління. – 2006. – №2. – С. 20-27.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997 – 376 с.
3. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія / О. І. Гура. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 332 с.
4. Дуранов М. Е. Профессионально-педагогическая деятельность и исследовательский подход к ней : монография / М. Е. Дуранов. – Челябинск: ЧГАКИ, 2002. – 276 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України, 2002. – № 17. – С. 2-8.
6. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 1999. – № 15. – С. 6-31.
7. Закон України «Про освіту». – К. : Концепції педагогічної освіти, 1996. – С. 20-88.
8. Интернет-обучение: технологии педагогического дизайна / под ред. М. В. Моисеевой. – М. : Издательский дом «Камерон», 2004. – 216 с.
9. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. Г. Карпова. – Харків, 2003. – 20 с.
10. Кольчева З. И. Социально-педагогическая компетентность как основа формирования личности учителя / Кольчева З. И., Суртаева Н. Н. // Человек и образование: Академический вестник Института педагогического образования и образования взрослых РАО. – 2013. – № 1 (34). – С. 29-32.
11. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе / Т. Котарбинский. – М. : Экономика, 1975. – 271 с.
12. Морев О. О. Управління розвитком конструктивних умінь молоді у процесі трудової діяльності : монографія / Морев О. О. – Херсон: Айлант, 2007. – 168 с.
13. Насырова Э. Ф. Критерии и показатели оценки уровня профессиональной подготовки будущих учителей технологии при модульном обучении / Насырова Э. Ф. // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2012. – №1(09) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.sisp.nkras.ru.
13. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 2001. – № 60-61. – С. 2-6.
14. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН, Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : ИТИ Технологии, 2003. – 944 с.
15. Педагогическая энциклопедия. – Т.2. Ж – Мясищев. – М. : Изд-во «Сов. энциклопедия», 1965. – 911 с.
16. Праксеология // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Праксеология.
17. Пщоловский Т. Принципы совершенной деятельности. Введение в праксиологию / Т. Пщоловский [пер. с польск.]. – К., 1993. – 271 с.
18. Скрипник М. Джерела андрогогічних знань. Праксеологічні настанови Василя Сухомлинського для підвищення кваліфікації педагогів / Скрипник М. // Управління освітою (Шк. світ). – 2008. – № 23. – С. 25-30.
19. Слатенин В.А. – М. : Издательский Дом Магистр-пресс, 2000. – 448 с.
20. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
21. Шакуров Р. Х. Творческий рост педагога / Р. Х. Шакуров. – М. : Знание, 1985. – 167 с.

УДК 378 + 371.013

Ю.А. Шевченко

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО КЕРІВНИЦТВА УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ

Анотація. Керівна позиція вчителя у процесі взаємодії з творчим колективом, щільно пов'язана з невпинним творчим пошуком і націлена на діяльність у постійно змінному середовищі. Професійно підготовлені студенти музично-педагогічних спеціальностей відчують певні труднощі у вирішенні практичних завдань роботи з дитячими музично-інструментальними колективами.

У статті розглядаються проблеми підготовки майбутніх учителів музики до практичних форм набуття досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Ключові слова: майбутній вчитель, практичний досвід, художньо-творча діяльність, учнівський колектив.

Shevchenko Yu. A. Features of preparation of the future teachers of music to the leadership of the student team.

***Annotation.** Students of music teaching areas experience difficulties in solving practical problems of working with children's musical and instrumental groups. In the process of professional and pedagogical preparation future teachers of music designed to gain practical experience of organization of artistic and creativity of children's musical and instrumental ensembles. In this aim, higher pedagogical school uses certain directions and forms of work, the effectiveness of which has not yet received the necessary evaluation. That is why in our researches the problem, according to which it was important to find out the effectiveness of what is offered to students relevant practical experience to guide student group.*

The conclusion is made that the formation of professional skills should be based on interdisciplinary interaction interdependence of theoretical and practical aspects of professional teaching, the introduction of a special course with integrative methods of working with music and instrumental groups.

***Key words:** future teacher, experience, artistic and creativity action, pupil team.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі входження України до світового освітньо-інформаційного простору розбудова системи національної освіти набуває пріоритетного значення.

Завдання загальної музичної освіти постають перед нами особливо вагомо в процесі реалізації концепції національної школи. Належну увагу в концепції приділено питанням розвитку естетичної культури й художніх здібностей особистості. Передбачено «оволодіння цінностями і знаннями в галузі світового і народного мистецтва, музики, архітектури, усної народної творчості, національної пісенної і танцювальної культури, побуту, ремесел, гри; розвиток почуття прекрасного, формування здатності розуміти й цінувати твори мистецтва, пам'ятки історії, красу і багатство природи; здатність до творчої діяльності в різних видах мистецтва...» [1, с. 18-25].

Основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого вчителя музичного мистецтва, що вільно володіє своєю професією, готового до постійного професійного зростання, соціально та психологічно адаптованого. Ураховуючи багатоплановість професійної діяльності вчителів музики, яка включає організаторську, психолого-педагогічну, художньо-творчу роботу, слід готувати не лише високопрофесійних фахівців, але й орієнтуватися на творчість, новаторство, здатність до створення неповторного та досконалого в практичній діяльності, володіння високим рівнем фахових умінь, компетентністю, спрямованості й технологічності як важливих рис сформованості ефективної підготовленості майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення цього питання зумовлено тим, що у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутні вчителі музики покликані набути практичного досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. З цією метою вища педагогічна школа використовує певні напрямки та форми роботи, ефективність яких ще не отримала необхідної оцінки. Саме тому в нашому дослідженні визначено завдання, згідно з якими важливо було з'ясувати ефективність пропонованого студентам відповідного практичного досвіду до керівництва учнівського колективу.

Розвиток методики виконання на народних інструментах простежується в роботах Т.Вольської, М.Геліса, К.Климова, В.Круглова, М.Лисенка, В.Чуніна, педагогічний досвід яких використовувався при розробці сфери технології та підготовки виконавця-інструменталіста. Питання органічного зв'язку процесу музичного навчання та творчого розвитку особистості відображено в роботах Ю.Алієва, О.Апраксіної, М.Блінової, О.Зіміної, В.Медушевського, І.Резвицького, та ін. Особливостям організації колективної інструментальної діяльності присвятили свої праці А.Болгарський, В.Лапченко, В.Лебедев, В.Величко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак недостатньо вивченими залишаються питання ефективності пропонованого студентам відповідного практичного досвіду до керівництва учнівського колективу.

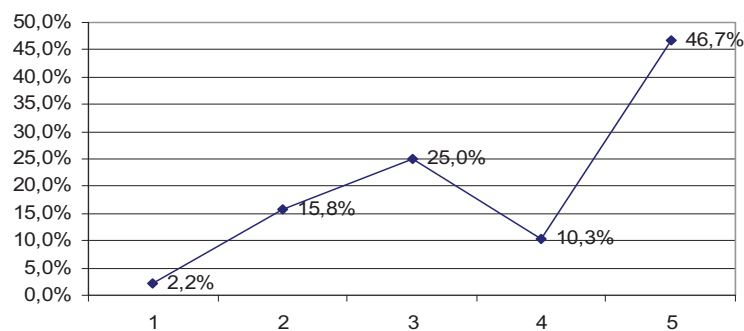
Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутніх учителів музики до керівництва учнівського колективу.

Виклад основного матеріалу. О. Рудницька акцентувала увагу на тому, що навчальна робота з музичними колективами є специфічною формою колективних художніх занять. «Виховання художнього колективу – це завдання, вирішення якого включає, крім суто творчих і педагогічних проблем, чимало психологічних, які пов'язані із закономірностями спілкування і міжособистісних відносин, формуванням професійної однорідності групи, принципами кооперації і конкуренції, авторитарного і демократичного стилів управління тощо» [2, с.140].

З метою отримання необхідних даних, які б засвідчували існуючий стан вирішення вказаного питання, нами було розроблено анкету та проведено письмове опитування студентів музично-педагогічних спеціальностей. У результаті проведеної роботи можемо констатувати, що близько 71,7% опитаних нами студентів висловлюють своє незадоволення тим, як відбувається набуття ними практичного досвіду до керівництва учнівського колективу. І лише 20,1% майбутніх учителів музики дали позитивну оцінку наявної практики. При цьому 8,2% студентів не змогли відповісти на це питання. У своїх судженнях майбутні вчителі музики зазначали таке: «Я практично не готовий до того, щоб працювати з дитячим музичним колективом. Дуже мало уваги приділяють викладачі цьому питанню», «Я маю певний досвід організаційної роботи, який мені допоможе в роботі з юними музикантами»; «Мені важко оцінити свій досвід. Думаю, що на практиці все з'ясується...».

Більша частина студентів музично-практичних спеціальностей (66,3%) наголошують на тому, що вони лише епізодично знайомляться з практичним досвідом організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів, 14,1% студентів вважає, що із зазначеним досвідом знайомства відбувається дуже рідко. Водночас лише 8,2% майбутніх учителів музики влаштовує існуюча практика, яку вони оцінюють як таку, що дозволяє часто знайомитися з досвідом керівництва учнівського колективу. Близько 11,4% опитаних нами студентів не змогли відповісти на поставлене запитання анкети.

У процесі дослідження з'ясовано, що під час практичної підготовки майбутніх учителів музики окремі форми роботи відрізняються своєю ефективністю. Так, найбільший вплив на них здійснює участь в роботі творчих колективів, зокрема ансамблів, оркестру народних інструментів (46,7%) а також клубна робота (25,0%). Дещо меншою є роль таких форм набуття практичного досвіду, як позааудиторна робота (15,8%) та педагогічна практика (10,3%). І лише 2,2% студентів пов'язують набуття практичного досвіду роботи з дитячим музично-інструментальним колективом з навчальними заняттями. Отримані дані дають підставу вважати, що навчальні форми (лекції, практичні, семінарські та ін. заняття) не відіграють відчутного значення, і тому їх участь у набутті студентами практичного досвіду щодо до керівництва учнівського колективу залишається недостатньою (рис. 1).

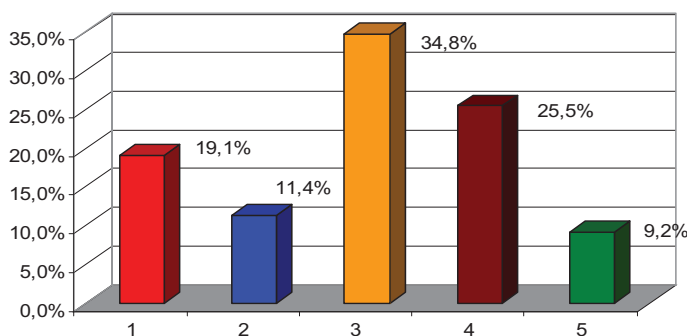

Умовні позначення: 1) навчальні заняття; 2) позааудиторна робота; 3) клубна діяльність;
4) педагогічна практика; 5) участь у творчому колективі
% – кількість відповідей студентів.

Рис. 1. Ефективність впливу окремих форм набуття студентами практичного досвіду щодо керівництва учнівським колективом.

Майбутні вчителі музики самокритично ставляться до своєї практичної підготовки й оцінюють певним чином набутий у процесі професійної підготовки досвід до керівництва учнівського колективу. Лише 9,7% опитаних студентів вважають набутий досвід достатнім, решта 90,3% констатують, що мають недостатньо розвинені вміння і навички практичної роботи з дитячим музично-інструментальним колективом.

З'ясовуючи стан практичної підготовки майбутніх учителів музики, ми отримали данні, що засвідчили наявність відмінного за своїм змістом досвіду організації художньо-творчої діяльності учнівських колективів. Відмінність ця полягала в тому, що окремі складові практичного досвіду отримували більший чи менший розвиток. Так, студенти музично-практичних спеціальностей були найбільш підготовлені до роботи з музичним твором (34,8%), з підготовки учнів до концертного виступу (25,5%) і значно менше були підготовлені до планування своєї роботи (19,1%), до організації дитячого музично-інструментального колективу (11,4%), до аналізу виконавської діяльності учасників дитячого колективу (9,2%) (рис. 2).

Умовні позначення: 1) планування роботи; 2) організація дитячого колективу; 3) робота над музичним твором; 4) підготовка учнів до концерту; 5) аналіз виконавської діяльності
% – кількість студентів

Рис. 2. Оволодіння студентами основними складовими практичного досвіду щодо керівництва учнівським колективом.

Пояснюючи свою готовність до практичного вирішення питань щодо керівництва учнівського колективу, майбутні вчителі музики зазначають: «Мені більш зрозумілими є питання, пов'язані з роботою з музичними творами. Але я практично не готовий до створення дитячого колективу»; «Найбільш складними для мене залишаються питання аналізу виконавської діяльності учнів. Я не готова до їх практичного вирішення»; «Я зовсім не знаю, як планувати роботу дитячого музично-інструментального колективу, як підбирати для нього музичний репертуар».

Можна бачити, що студенти музично-педагогічних спеціальностей відчують певні труднощі у вирішенні практичних завдань роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. При цьому вони називають низку причин, які заважають їм набути необхідного практичного досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. До таких причин вони відносять:

- обмаль навчального часу, який відводиться для набуття практичного досвіду;
- неефективне використання окремих форм навчальної, позааудиторної та іншої діяльності;
- вузьке трактування окремими викладачами сутності того, що потрібно знати і вміти для роботи з дитячим музичним колективом;
- відсутність спецкурсу з питань методики роботи з дитячими музично-інструментальними колективами;
- недостатнє забезпечення студентів методичною літературою з питань організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів;
- поверхове висвітлення досвіду роботи досвідчених вчителів музики у навчально-методичній літературі;
- епізодичне звернення до цього питання під час педагогічної практики.

Певне занепокоєння викликають питання, пов'язані з використанням освітньо-виховних можливостей окремих навчальних дисциплін, які викладаються студентам музично-педагогічних спеціальностей. На думку студентів, значна частина навчальних дисциплін

(гуманітарного, психолого-педагогічного, професійно орієнтованого змісту) не використовуються з метою практичної підготовки студентів до роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. Саме тому переважна більшість студентів (86,5%) визначає роль окремих навчальних дисциплін як незначну в їх практичній підготовці. На їх думку, при вивченні навчальних дисциплін перевага віддається теоретичним питанням і недооцінюється значення практичного досвіду.

За результатами письмового опитування студентів можемо зазначити, що позааудиторна, клубна робота, педагогічна практика ще не реалізують своїх можливостей у певному обсязі. Студенти констатують, що в межах зазначених форм вони ще рідко опановують практичні вміння і навички організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Усе це дає підстави для висновку, що існуюча практика підготовки майбутніх учителів музики вимагає свого практичного осмислення та виявлення існуючих резервів впливу на свідомість і практичний досвід організаторів дитячої музично-інструментальної діяльності.

Отже, аналіз сучасної практики підготовки майбутніх учителів музики до керівництва учнівського колективу дозволяє виділити низку важливих параметрів цієї проблеми. Зокрема в умовах існуючої практики спостерігаються неоднозначне ставлення з боку викладачів вищої педагогічної школи (позитивне, нейтральне, негативне) до підготовки майбутніх учителів музики в зазначеному напрямку. Це негативно позначається на характері та ефективності вирішення вказаної проблеми і тому вимагає внесення відповідних змін до системи ціннісного ставлення викладачів до цих питань та спрямовання їх зусиль на забезпечення необхідної підготовки студентів.

Отримані у процесі дослідження дані засвідчують, що певної гостроти набувають у сучасній практиці питання змісту підготовки майбутніх учителів музики до керівництва учнівського колективу. Зокрема спостерігається неоднакова участь і вплив основних циклів навчальних дисциплін на підготовку студентів музично-педагогічних спеціальностей до роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. Це призводить до того, що майбутні вчителі музики не отримують у необхідному обсязі знань, які б дозволяли їм організовувати художньо-творчу діяльність молодих музикантів – учасників ансамблів, оркестрів народних інструментів.

Висновки з даного дослідження. Існуюча практика підготовки майбутніх учителів музики до керівництва учнівського колективу характеризується тим, що неефективно вирішуються питання набуття студентами практичного досвіду. Формування професійних якостей має здійснюватися на засадах міжпредметної взаємодії, взаємозумовленості теоретичного і практичного аспектів фахового навчання, упровадження інтегративного спецкурсу з методики роботи з музично-інструментальними колективами.

Перспективи подальших розвідок. На основі проведеного дослідження та аналізу отриманих даних встановлено, що окремі форми набуття практичного досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів не залучені до навчально-виховного процесу на достатньому рівні. Це вимагає внесення відповідних змін і доповнень з метою посилення ролі навчальних занять, позааудиторної роботи, клубної діяльності та ін. у професійно педагогічній підготовці майбутніх керівників дитячих музично-інструментальних колективів.

Список використаних джерел

1. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – №6. – С. 80.
2. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / Рудницька О. П. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Шевченко Ю. А. Підготовка вчителів музики до організації діяльності дитячих музично-інструментальних колективів : методичний посібник / Ю. А. Шевченко. – Херсон: Айлант, 2009. – 64 с.